

﴿ طرف ذيشرف جناب ملوكانه دن مظهر تقدير اولمشدر ﴾

﴿ مكتب حقوق شاهانه قبول ايدلمشدر ﴾

مکتب حقوق شاهانه

بن امين : سيدى شهرى

﴿ تلخيص اصول فقه ﴾

ازمير بدايت محكمه سى رئيس اولى و مكتب اعدادى علوم طبيعیه معلمي [۲]

آيدين ولايت جليله سى معارف مجلسى طرفندن ولايت مكاتب اعداديه سنده
تدریس اولمحق اوزره قبول ايدلمشدر

آيدين ولايتى معارف مجلسنك رخصتياه

— ازمير —

« م . نيقولاييدي » مطبعه سنده طبع اولمشدر

تمثيل ثانى

ربيع الثانى

۱۳۱۳

سه _____ نه

[۱] اليوم مكتب اعدادى معملانكى ترك ايتمشدر .

افاده مخصوصه

تلاخيص اصول فقه ، ميدان تداوله اثبات وجود ايدولى
چوق وقت مرور ايمه مش ايسه ده نائل اولدينى رغبت عامه
تمثيل نايسنه لزوم حس ايتدير مشدر .

نجه علمای کرام و فضلاى ذوى الاحترام طرفدن تشويقات
و ترغيباته نائل اولدقن بشقه ؛ مجله احكام عدليه کي بر متن متين
وجوده کتيرن جمعيتک رياستى ايفاليله برابر کراراً عدليه
و معارف نظارت جليله ليرنى احراز بيوران نحرير شهير احمد
حودت پاشا مرحومک فى ۱۵ شوال سنه ۱۳۱۱ تاريخلو
تحريرات مخصوصه سياه تقدير و تحسين بيورلمشدر .

معبرده و ممالک اجنبيه ده بولنان ارباب فضل و کمال طرفدن
دخى اثر من مظهر تقدير اولمشدر . از جمله مصر استيناف
محکمه سى نزدنده مدعى عمومى اولقاه برابر مصر مکتب
حقوقنده حقوق شرعيه تدريسيله اشتغال ايدن موسيو . (اوژدن
قلاوئل) فرانسزجه « حقوق اسلاميه مجموعه سى » نام رساله
شهریه سنده فقره آتیه نى نشر ايمشدر :

« شريعت اسلاميه تحصيلى ايله اشتغال ايدن ترک تصادف
ايتدکرى اک بيوک مشکلات . رهبر اتخاذا ايديله چک آثار
اساسيه نك همان بالکليه دينه چک درجه ده فقدا نيدر
آنکچون محمود اسعد افدينک آنارى کي اثر لره تصادف ايدرسه ک

بر آوردہٴ لسان ستایش ایدلمسنی موجب شرف بیلیرز ؛ چونکہ حقوق اسلامیہ نك صورت معقولہ دہ و اصول دائرہ سندہ تحصیل ایلہ اشتغال ایدنلر ایچسون بوکی اثرلرک قیمتی ناقابل تقدردر .
 فاضل مومی الیہک اشبو اثری غایت نافع اولغلہ ہرکسک آکلایہ بیلہجکی برطرزده فرانسز لسانہ ترجمہ اولندیغنی کورمک اک برنجی املمزددر . « تلخیص اصول فقہ » ک مزیتی پک عالی اولدیغندن وسعت انتشارینی جدآتمنی ایدہرز . حقوق اسلامیہ نك اوروپالیرلر طرفندن پک آ ز تدقیق ایدلمش اولمسنی غربیلیرلر پینندہ برطاقم خرافہلر تکوننہ بادی اولمشدر . بوبابده صورت وسبب تحدتی معلوم اولمیان نیجہ افکار غریبہ تولد ایشدر . شایان خندہ استہزا اولان شو خرافہلری اورتادن .
 قالدیرمالی ، مراکشدن ہند شرقیہ قدر میلیونلرلہ اہل اسلامی ادارہ ایدن و اوروپادہ ہان بالکلیہ مجہول اولان قانون شرعک اساسلی وشایان حیرت قواعدینی کوسترملیدر . محمود اسعد افدینک اثری بونقطہ نظرندن، فوق العادہ حائر اہمیت اولمنلہ مطالعہ سنی توصیه ایدرز .

کتابمز وقیلہ از میر مکتب اعدادیسنده تدریس اولنمق اوزرہ قلمہ آلنوب معارف مجلسنک قراریلہ ولایت مکاتب اعدادیہ سنہ [۱] قبول ایدلیدیکی کی اخیراً مکتب حقوق شاہانہ [۱] یکی پروگرام موجبنجہ مکاتب اعدادیہ دن اصول فقہ درسی قالدیرمشدر .

ادارهٔ عليه سنجه دخی ، مکتبک مسلك و ترتیننه موافق کورلمکله قبول ایدلمشدر .

مقام مشیخت علیانک فی ۱۸ صفر سنه ۱۳۱۱ و فی ۱۸ اغستوس سنه ۱۳۰۹ تاریخلو و یوز طقسان نومرولو تحریرات سامیه سیله ابراز بیوریلان تقدیرات و تعطفات ایله اثرمزک قدری اعلا ایدلمشدر .

علی الخصوص اشبو اثر ناچیز منظور عالی حضرت خلافت پناهی اولمغله محظوظیت سنیه نی مستلزم اولمش و فی ۳ ربیع الاول سنه ۱۳۱۱ تاریخله موشح برقطعه فرمان جلیل العنوان حضرت شهریار ایله تلطیفات مخصوصه ظل الاهی ابراز بیورلمشدر .

ایشته اثرمزک بویه بیوک تلطیفاره مظهر اولسی و برمکتب عالی طرفندن قبول ایدلمسی — هر نه قدر استحقاقدن زیاده تشویقه محمول ایسه ده — طبع ثانیسنه جسارت و یردیکی کبی حجمنک توسیعنه ده لزوم کوسترمشدر . اساسنی عیناً ابقا ایله برابر محتاج ایضاح اولان جهتلری شرح و ایضاح و خارجدن بک چوق شواهد و امثله علاوه ایدلمشدر .

اشبو طبع ثانیسنک دخی قبول عامه یه مظهریتنی جناب حقندن دیلرم . و من الله التوفیق . محمود اسعد

طبع اولدہ مندرج افادہ مخصوصہ

علم حقوق تحصیل ایلہ اشتغال ہنکامندہ (اصول فقہ) نامیلہ
 برائر تحریر و بر قسمی میدان انتشار و وضع ایتمش ایدم . اخیراً
 علم فقہک ہنوز مکاتب اعدادیہ زانوزدہ تحصیل اولان
 نورسیدکان وطنہ قدہ . تعمیم و تعلیمی خصوصہ دائر شرفعلق
 ایدن ارادہ کرامتعاذہ حضرت ظل الہی اوزرینہ محضا بر خدمت
 مفتخرہ اولق اوزرہ از میر مکتب اعدادیسنده بر مدت اصول
 فقہ درسنگ تدریسی در عہدہ ایلدم . (اصول فقہ) کی
 تفصیلات مکملہ بی حاوی و مجلدات کثیرہ بی جامع برائر ، یتمش
 ایکی درسدن عبارت اولان برسئہ تدریسیہ نک ترتیبی ایلہ متناسب
 اولیہ جفندن قواعد اساسیہ منحصر و امثلہ سی دہ ممکن مرتبہ
 معاملاتہ عائد بر انموزج تحریرینہ لزوم کوردم . (تلخیص اصول
 فقہ) عنوانیلہ توسبم ایتدیکم شو انموزجک (اصول فقہ) دن
 مغنی اولہ بیلہ جکفی ادعا ایددم . آنجق علم اصولہ دائر معلومات
 مجملہ آلمق و قواعد اساسیہ اصولیہ بی خلاصہ نظر مطالعہ دن
 کچیرمک ایستہ یندر ایچون تلخیصمز رہبر اولہ بیلیر .
 ہدایت ایسہ جناب حققدر .

رمضان شریف سنہ ۱۳۰۹

محمود اسعد

— ﴿﴾ بسم الله الرحمن الرحيم ﴿﴾ —

﴿﴾ تعریفات ابتدائیہ ﴿﴾

- مندرجات : اصول فقہک معنای اضافیسی . — ادلہ اربعہ . —
- ادلہ اربعہ بہ ارجاع اولان دلایلر . — اصول فقہک تعریف علیسی . —
- اصول فقہک موضوعی ایله تعریفی . — اصول فقہک غایتی . — اصول فقہک تقسیمی .

— ﴿﴾ اصول فقہک معنای اضافیسی ﴿﴾ —

- ۱ . — اصول فقہ ، علم فقہک اصلاری دیمکدر .
 - ۲ . — فقہک برمعنای عمومیسی ، برده معنای خصوصیی واردر :
- معنای عمومیسی نفس انسانینک کندی لهند وعلینہ اولان احکامی بیلمک ایچون حاصل ایلدیکی ملکہدر .
- بوملکہ واستعداد قواعد کایه یی تتبع ایله حاصل اولور .
- بو استعدادی حاز اولان کیمسه یه « فقیه » دنیلیر [۱] .

[۱] اما بالجله مسائلی دلیلہ وقوه استنباطیہ یه مراجعت ایتمکسزین بیلمک عادة غیر ممکندر . بوسیدن فقہادن اولدینی بالاجماع معلوم اولان برذاتک بعض احکامی بیلمه می جاژدر . حتی امام مالکہ سوال ایلدین

لبنه اولان احکامدن مقصد کندنده کلفت اولیان احکامدر، که
مباحه ، مندوبه ، تنزیهاً مکروهه شاملدر . علمینه اولان
احکامدن مقصد حائز کلفت اولانلردر ، که واجبه ، حرامه ،
تحریماً مکروهه شاملدر .

یاخود دنیوی و اخروی منتفع و متضرر اولدینی احکامدر، که
صحت و فساد ، وجوب و حرمت و سائر لرینه شامل اولور .
بو تعریفده هم اعتقادیات ، هم وجدانیات ، همده عمایات
دائر احکام داخل اولور [۱] . واکر احکامدن « احکام عملیه »
مراد اولورسه اعتقادیات ایله وجدانیات خارج قالیرلر .
فقهک معنای خصوصیتی ، احکام شرعیة عملیه بی ادله
تفصیلیه سندن بیامکدر [۲] .

۳ . — اصل ، دلیل معناسنه در .

دلیل ، ذاتنده ، احوالنده ، صفاتنده فکر صحیح ایله تأمل
اولندوقده بر مطلوب خبری به ایصال ایده بیان شیدر . مثلاً « ان
الله یأمر بالعدل » و « ولا تعبدوا » آیت کریمه لری تأمل ایدیلمیسه

قرق مسئله دن اوتوز التیسنه (لادری) ایله مقابله ایتشددر . احتمالکه
اول حالده اجتهاد ممکن دکل ایدی زیرا اجتهاد وقته توقف ایدر . دیگر
برسیبه مبنی اولمیسه محتملدر .

[۱] اشبو احکامدن برنجیبی علم کلامه ، ایکنجیبی علم تصوفه ،
اوچنجیبی اصل علم فقهه عائددر .

[۲] بو تعریف مقلد لک علمنه شامل دکادر . چونکه مقلد احکامی
استقماً ایله مفتیان بیلیر یوقسه ادله سندن نیلر .

برنجیسی « عدل واجبدر » ایکنجیسی « ظلم حرامدر » قضیه لرینی اثبات ایدر . ایشته بو آیات کریمه برر دلیلدر .
 دلیلک بعضاً هم ثبوتی ، هم دلالاتی قطعی اولور ؛ نصوص متواتره کبی . بعضاً ثبوتی ظنی ، دلالاتی قطعی اولور ؛ مفادی قطعی اولان اخبار آحاد کبی . بعضاً ثبوتی قطعی ، دلالاتی ظنی اولور ؛ آیات مؤوله کبی . بعضاً هم ثبوتی ، هم دلالاتی ظنی اولور ؛ بعض ادله سمعیه کبی . — مطالب فقہیه عملی اولوب عملده حصول یقین شرط اولمادیغندن اشبو ادله نک انواع اربعه سیله دخی استدلال صحیحدر [۱] .

۴ — علم فقہک اصلاری ؛ یعنی مبتنی اولدینی دلیلار درتدر : برنجیسی کتاب ، ایکنجیسی سنت ، اوچنجیسی اجماع امتدر ؛ بو اوچنه « اصول مطلقه » تسمیه اولنور . دردنجیسی قیاسدر ، که من جهة اصل اولوب امور ثلثه مذکوریه نسبتله فرعدر .
 ۵ — کتاب ، قرآن عظیم الشاندر ، که شرع شریفده اصل الاصولدر ؛ دیگر اصلارک حجیتی هپ آنکله ثابت اولور [۲] . قرآن کریم عباره سیله ، اشارتیه ، دلالتیه ،

[۱] امامتکلمینک مطالبی یقینی اولدیغندن آنلره کوره دلیلک مطلوبه ایصالنده حصول یقین شرطدر . بناء علیه ظنی الدلاله اولان امارات دلیلدن معدود دکادر .

[۲] مادامکه کتاب اصل الاصولدر و جمیع احکامی مشتملدر دیگر ادله ثلثه نک بوکا ارجاعی قابل اولور دیه وارد خاطر اوله بیلیر ؛ آنجق

اقتضاسیاه پک چوق احکام شرعیہ افاده ایدر . مثلا « وابتلوا الیتامی حتی اذا باغوا النکاح » [۱] آیت کریمہ سی اموال صفارک تحت ولایتده بوندیرلمسی لزومنه دلالت ایلر (مجله ۹۵۷، ۹۷۴).

۶. — سنت، پیغمبر علیہ السلامک قولی، فعلی، تقریریدر . بونلردن نیجه احکام شرعیہ استخراج اولنور . مثلا « لایقضی القاضی وهو غضبان » حدیث شریفی حاکمک قلبی غضب ایله مشغول ایکن حکمه تصدی اتمه سی لزومنی افاده ایدر .

۷. — اجماع امتدن مقصد امت محمددن برعصرده کلن مجتهدلرک بر حکم شرعی ده اتفاق ایدر . علماء اسلامیه نک بلا سبب بر مسئله اوزرینه اتفاقلری متصور اولمادیغندن و سبب عقلی اوزرینه اتفاقلریده بر حکم شرعی افاده اتمیه جکندن اجماعک البتہ بر دلیل شرعی یه مستند اولمی لازمدر . اگر اشبو دلیل شرعی بر دلیل قطعی ایسه [۲] اجماع حجت مستقله اولیوب حجت مؤکده اولور و اگر خبر واحد و یاقیاس کبی بر دلیل ظنی ایسه

اصولیونک بو علمی تدویندن مقصدلری ادله شرعیہ ایله احکامه استدلالدن عبارت اولوب بو خصوصده ایسه کتابه ، سنته ، اجماعه و قیاسه متعلق قواعد احتیاج حس ایتدکلرندن هر برینک بر دلیل عدیدلمسی غرضلرینه موافق دشمشدر .

[۱] « ای اولیای ایتام ، یتیملرک ماللرینی اعطا ایچون زمان بلوغلرینه قدر تجربه ایدیکیز » دیمکدر .

[۲] ادله قیاسیه ایله ثابت اولان احکام شرعیہ اوزرینه اجماع وقوعی کثیردر .

اجماع حجت مستقله اولمقله برابر اول دلیلك ظنیتنی قطعیه
 قلب ایدر [۱] .

مثلاً « من اتباع طعاماً فلایبیه حتی یتوفیه » حدیث شریفی
 خبر واحد ایله ثابت اولدینندن [۲] . مطعوماتدن برشیئی صاتون
 آلان کیسه قبل القبض آخره صاته میه جفنی صورت ظنیته
 افاده ایدر . بده بو حکم اوزرینه اجماع واقع اولمقله قطعیت
 کسب ایتشدرد (مجله ۲۵۳) .

و کذا ینمیر عالیه السلام ابو بکر رضی الله عنہی حیاتنده
 صلاته امامت ایتک اوزره استخلاف ایتمش ایدی ؛ ارتحال
 داربقا بیورمه لری اوزرینه بوکا قیاساً بالاجماع خلافته انتحاب
 اولنمشدر [۳] .

۸ . — قیاس ، حکم شرعیسی معلوم اولیان بر حادثه
 دیگر حادثه معلومه یه تشبیه ایله بر حکم ویرمکدر . شویله که

[۱] حجت مستقله اولان اجماعك دخی بر دلیل شرعی یه استنادی
 لازم اولدینی حالدیه قیاس کبی دلیل مظهر عد اولنمیوب اصول مطانندن
 عد ایدلمنک سببی حکم قطعینک اول دلیل شرعی یه مستند اولمیوب اجماعه مستند
 اولمسیدر . اجماع ایله ثابت اولان بر حکمده آتک مستند اولدینی دلیل اصلا
 نظر اعتباره النماز قیاس ایله ثابت اولان حکم ایسه دلیل الاصله مستنددر .
 [۲] بو حدیثی ابن عمر رضی الله عنهما روایت ایتشدرد .

[۳] حتی اهل اجماعدن بعضیسی « رسول الله ابو بکر امر دینزده
 امامتنه راضی اولدی ده بز امور دنیویه مزده امامتنه راضی اولمازمی بز ؟ »
 دیشلر ایدی .

حادثین مذکور تیندن برینک علتی کبی بر علت دیکرنده بولنورسه
 رأی واجتهاد طریقیه آنک حکمی کبی بر حکم دخی امر
 نائیده اظهار اولنور . اشبو افاده دن آکلاشیله جنی وجهله قیاس
 مثبت دکل ؛ مظهر در ؛ یعنی بر حکم جدید اثبات ایتمز ، بلکه
 ادله ثلثه اصلیه دن بریله ثابت اولوب دلیلی خفی بولنان بر حکمی
 اظهار ایدر . حقیقته حکم اول دلیله مستندر . اصول مطلقه دن
 هربری بر حکم اصلی اثباتیه برابر قطعت افاده ایدر ؛ ثبوتنده
 ویا دلالتده عارض اولان بر امره مبنی ظنی اوله بیلیر [۱] . قیاس
 ایسه بر حکم اصلینک وصفی خصوصدن عمومی قلب وظنیت
 افاده ایدر و انجق بر امر عارضه مبنی قطعی اوله بیلیر [۲] .

اصول مطلقه دن برندن علی طریق القیاس بر حکم استخراج-
 جنه « استنباط » و اول حکمه « حکم مستنبط » تسمیه اولنور [۳] .

[۱] آیت مأوله ، عام مخصوص ، خبر واحد ، آحاد طریقیه منقول
 اولان اجماع کبی .

[۲] کتاب ویا سنت و اجماع ایله کسب قطعیت ایتسی کبی .

[۳] استنباط « نبط » دن مأخوذدر ؛ نبط قیو حفر ایدیلیر ایکن
 اک اول چیقان صودر . بر کیمسه بر قیو حفر ایدرک صویه واصل اولنجه
 « قد انبط الرجل » دیلیر . امور مهمه و معضله ده اعمال فکر ایله
 معانی و تدابیر استخراجنه علی طریق الاستعاره « استنباط » تسمیه
 اولنور . بونک ده سببی نصوصدن معانی استخراجنده کی کلفته اشارت
 ایتکدر و علمانک ارتفاع قدر و شانی تحمل ایتکلری کلفت نسبتنده در :
 « لولا المشقة ساد الناس کلهم »

کتابدن استنباط حکمہ مثال : « وابتلوا التیامی » آیت کریمہ سی موجبہ صغیرک عجزی سبیلہ [۱] مالی برولی معرفتہ اداره اولنیور . صغیرک نکاحندہ دخی عجزی واردر : بناءً علیہ مالہ قیاساً نکاح خصوصندہ نفسی دہ تحت ولایتدہ بولندیرلق لازم کلیر .

ساتمدن استنباط حکمہ مثال : « لا یتقزی القاضی وهو غضبان » حدیث شریفی موجبہ حاکمک قلبنی غضب اشغال ایتدیکی وقت حکمہ تصدیق ممنوعدر . بوکا قیاساً غم وغصہ و آجلق وغلبہ نوم کی صحت تفکرہ مانع اولہ بیلہ جک برعارضہ ایله ذہنی مشوش اولدینی حالده دخی حکمہ تصدی ایتدہ سی لازم کلیر (مجله ۱۸۱۲) .

اجماعدن استنباطہ مثال : ولد المغرورک [۲] تقوم منافعتک سقوطی حقدندہ کی اجماعہ قیاساً مال مفسوبک تقوم منافعتک سقوطنہ حکم ایدلمسیدر . شویله کہ ولد المغروری ادعا ایدن کیمسہ ہم بدنی ہمدہ تضمین منفعتنی ادعا ایتدیکی حالده اجماعاً [۱] بو علت بالاجماع نابندر .

[۲] مغرور شول کیمسہ درکہ صاتون آلدینی جاریہ بی استفراش ایله آندن برولدی حاصل اولدندن صکرہ اول جاریہ شخص آخر طرفندن بالاستحقاق ضبط اولنہ . بو حالده ولد « حر بالقیہ » اولور ؛ یعنی قیمتی مستحق اولان شخصہ اعطا ایدیلیر . اما اول کیسہ ولد ضروری استخدام ایتدیکندن طولانی اجرت خدمت نامنہ برشی اودہ مک لازم کلر .

یا لکز بدنک تضمینہ حکم و منافع بدنک تقویمندن سکوت ایدلمشدره . موضع حاجتده سکوت بیان اولدیغندن تقوم منافع سکوطی حقدده اجماع سکوتی حاصل اولمشدر . بوکایاسا برکیسه برمالی صاحبک اذنی اولقسزین استعمال ایتمش اولسه غصب قیلندن اوله رقی منافعنی اوده مک لازم کیز (م ۵۹۶) .

۹ . — حکم واحده ادله متعددهک جمعی جائدر ؛ کړک برنوعدن اولسون « نصوص متعاضده » و « اقیسه متوافقه » ده اولدیغنی کبی ؛ وکړک متعدد نوعلردن اولسون کتاب ایله سنت واجماعک اجتماعی کبی . انکچون نیجه احکام شرعیهک اثباتی خصوصنده « بو حکم هم کتاب ایله ، هم سنت ایله ، همده اجماع ایله ثابتدر » دنیلیر (حجیت قیاسک اثباتنه باق) . وکذا موافق قیاس اوله رقی وارد اولان ادلهک قیاس ایله اجتماعی کبی .

آنجق ادلهک تعددی حالنده هربری حجت مستقاه اولمیوب یکدیگرینی تأکید ایدرلر .

۱۰ . — ادله اربعه مذکوردهک حجیتی ، ارباب اجتهاددن اولان علمای عظام حضراتی عندندهدر . اما اجتهاد درجه سنه واصل اوله میان آحاد ناس « مقلد » یاد اولنورلر . آنلر ادله شرعیه ایله اثبات احکامه تصدی ایده مزلر ؛ تابع اولدقلری مجتهدک قولی انلرک یکانه دلیلدر . (تفصیلی ایچون

خامه‌ده اجتهاد بحثه باق) .

۱۱ . — ادله شرعیه نك درده انحصاری استقرائی اولوب وجهی شودرکه ، حکمی اثبات ایدن دلیل ایکی درلودر : بری وجهه مستند ، دیگری وجهه غیر مستنددر .

وجهه مستند اولان دلیل ایکی درلودر : بری وحی متلودر، که « کتاب » در ؛ دیگری وحی غیر متلودرکه « سنت » در [۱] .
وجهه غیر مستند اولان دلیل دخی ایکی درلودر : بری رأی صحیحه مستند اولان ، دیگری رأی غیر صحیحه مستند اولاندر .

رأی صحیح اگر جمیع علمانك رأی ایسه « اجماع » ، جمیع علمانك رأی دکل ایسه « قیاس » در .

رأی غیر صحیحه مستند اولان « ادله فاسده » در [۲] (بونلرک تفصیلی ایچون حجج فاسده بحثه باق) .

۱۲ . — اشبو ادله اربعه دن ماعدا استنباط احکام شرعیه باینده برطاقم اصوله دها مراجعت اولنور ، که باشلوجه لری شونلردر : انبیسای سه الفهنك شریعتلری ، تهری ، عرف

۱ | وحی متلو اوزرینه برطاقم احکام شرعیه ترتب ایدرکه وحی غیر متلو اوزرینه ترتب ایتمز : نظمك اعجازی وجواز صلاة وسائر کبی .
۲ | بونلرک باشلوجه سی مقام اثباتده استصحاب وتحکیم الحال ، فقدان دلیل ایله عمل ، تقلید کبی شیلردر .

وعادت ، تعامل ، استصحاب ، احتیاطه رعایت ، قرعه ،
 مذهب صحابی ، مذهب کبار تابعین ، استحسان ، اصل ،
 قاعده کلیه ، معقول النص . شهادت قلب ، تحکیم حال ،
 عموم بلوی ، عمل بالشبهین در [۱] .

آنحقیق اشبو اصولدن بر قسمی حقیقه دلیل ایسه ده [۲]
 ادله اربعه دن برینه منتهی اولمغله بشقه جه بر دلیل عد اولمنازلر .
 دیگر قسمی ایسه اصلا دایل اولیوب دلیل حقیقی بشقه برشیدر [۳] .
 انبیای سالفه نك طرف شارعدن بلانسكر نقل ایدیلن
 شریعتلری یا کتاب ویاستنده روایت اولنه جفندن آنلردن برینه
 عائددر .

تحریری ، مقصود اولان اطاعته وصول ایجه ن الدن کلدیکی
 مرتبه سعی وغیرت ایتمکدر . بوده سننه و ائاره مبتیدر . اثوابك
 نظافتی ، اولانینك طهارتی کبی نیجه خصوصاتده تحریری ایله عمل
 اولنور . تحریرینك قوانین ونظاماتده پك بیوک اهمیتی وارددر .
 ازجه (تجارت بحریه ۴۲) برسفینه نك قبودانی كرك
 کندوسنك وكرك طائفه دن هیچ برینك مقدا دخول ایتمکلری
 برلیمانہ ویا بوغاز ویاخود نهره کیرمك ایجاب ایدوبده اوراده
 ۱ بونلرک تفصیلی محللرندہ کله جکندن بوراده خلاصه تعریفلریله
 اکتفا اولدی .

[۲] انبیای سالفه نك شریعتدن استصحابه قدر .

[۳] استصحابدن مؤخر اولانلر .

دخی واقف قلاغوزلر بولندیغی تقدیرده بر قلاغوز استخدا منه و بولنادیغی تقدیرده طریق سلامتی « تخری به » مجبوردر . و کذا قیدسزلق ایله بر کیمسه نك اوزرینه سوپرنتی ویا پيسلك دوکنلر « تخری » به رعایت ایتمدکلرندن (قانون جزا ۲۵۴) جزا دیده اولورلر .

عرف ، بین الناس معمول به اولان عاداتر ؛ تمامل دخی ناسك استعمالیدر . عادت (مجله ۳۶) محکمدر ؛ یعنی حکم شرعی بی اثبات ایچون عرف و عادت حکم قانور . ناسك استعمالی (مجله ۳۷) حجتدر ؛ انکله عمل واجب اولور . عرف و عادت شرعشریفه مخالف واقوال فقهایه مغایر اولیان یرلرده حجتدر ؛ انکله قیاسی ترك ایتمک بیله جائزدر . انجق عرف و عادتک حجیتی اجماع امته مستنددر . قوانین و نظاماتده عاداته مبتنی اولان احکام حد و احصادن افزوندر . مجله نك ، ۱۷۸ ، ۲۲۳ ، ۲۴۴ ، ۲۵۱ ، ۳۵۲ ، ۳۵۴ ، ۳۸۸ ، ۳۸۹ ، ۴۹۵ ، ۵۵۵ ، ۶۲۲ ، ۸۲۹ ، ۱۴۱۵ مادهلری هپ عرف و عاداته مستند اولان حکملردندر .

احتیاطه رعایت ، یعنی ایکی دلیلدن قویسی ایله عمل ایتمک حدیث شریفه [۱] مستنددر . ایکی دلیلدن برینک ترجیحی مقامنده « فلان شی احتیاطاً شویله اولمق لازم کلیر » دنیلیر .

[۱] دع ما یریک الی مالا یریک .

استصحاب ، یعنی عدمی مضمون اولیان بر امر محقق بقاسیه
 حکم ایتک ، و بوقیلدن اولان تحکیم الحال ، یعنی حال حاضر
 حکم قیلمق برر دلیدرکه مقام دفعده حجت اولور [۱] (مجله
 ۱۷۷۶ ، ۱۷۷۷) . آنجق بوندرده درت دلیلدن برینه راجعدر .
 قرأه ، قطع نزاع و تطیب قلوب ایچون اجرا اولنور بر
 عملدر وسنته ویا اجماعه ویاخود (ولاتنازعوا . . .) آیتنک
 عمومیه مستددر . (مجله ۱۱۵۱ ، ۱۱۸۰ ، قانون اراضی
 ۱۵ ماده لرینه یاق) .

آثار اصحاب و آثار کبار تابعین حدیثه مشاهددر . چونکه
 ظاهر حال صحابینک پیغمبردن و تابعینک اصحابدن استماعنی تأییدایدر .
 استحسان ، قیاس جلییه مخالف اوله رق بر معامله نك مشروء
 عینته حکم ایتکدر . بوده سنته ویا اجماعه ویا ضرورته ویا
 قیاس خفییه مستددر . مثلاً بیع معدوم قیلندن اولسی حسییه
 (مجله ۳۶۳) باطل اولمق لازمکن بیع سلمک استحساناً جوازی
 (مجله ۱۲۳ و ۳۸۱) حدیث شریفه مستددر [۲] . وکذا
 بوقیلدن اولان استصناعک استحساناً جوازی (مجله ۳۸۸)
 اجماعه مستددر . وکذا بیع بالوفا (مجله ۱۱۸) جائز اولمامق
 لازم کلیر ایکن ضرورت منزله سنده اولان حاجته (مجله ۳۲) مبنی

[۱] اما مقام اثباتده بوندر حجج فاسده دندر .

[۲] من اسلم منکم فلیسلم فی کیل معلوم و وزن معلوم الی اجل

استحساناً مرعی الاجرا اولمشر . وكذا بايع ايله مشترى ثمك
 مقدارنده اختلاف ايتدكلى واقامة بينه دن عاجز اولدقلى
 صورتده مبيعك قبضندن اول ايسه مشترى زياده ثمنى منكر
 اولمق حسيبه قياساً آنك يمين ايتمى لازم كلير ايكن قياس
 خفى به مبنى استحساناً هر ايكسنه يمين ايتديريلير (مجله ۱۷۷۸)
 بايمك يمين ايتمى مشترينك زعمنده ثمنى اولان شى مقابلنده
 مبيعك وجوب تسليمى انكار ايتمىندن ناشيدر .

عمل بالاصل ، راجح اولان طرف ايله عمل ديمكدر ،
 وبردليل جديد اوليوب قياسه راجمدر .

قاعده كليہ ، ادله اربعه نك برندن مأخوذ اوله جفندن
 هانكيسندن آلمش ايسه آكا راجمدر . (مجله نك مقدمه سنده كي
 ۹۹ قاعده كليہ به باق) .

معقول النص ، بعض علما طرفندن ادله اربعه نك خارجنده
 بشنجى بردليان عد ايدلمش [۱] ايسه ده اثبات احكام خصوصنده
 رأيك دخلى اولماديغندن حقيقه بو دخى ادله اربعه نك بريله
 استدلالدر .

شهادت قلب ، دليل خارجينك فقدانى حالنده حكم شرعى يي
 اثبات ايچون على الاكثر مراجعت اولنور بردليلدر . انسانك
 قلبنده برنور هدايت واردركه دليل بولنميان امور باطنه آنكله

[۱] معقول الندى بو علما « كتاب ، سنت ، اجماع ، وقياس
 اوليان بردليل » ديه تعريف و آنى اوچ يادرت قسمة تقسيم ايتمىلردر .

كشفت و ادراك اولنور . مثلا ايكي قياس يكديكرينه تعارض ايدرسه بينلرنده نسخ و يا تساقط جاري اولماديغندن طالب حكم اولان مجتهد قلبنك شهادتنه بالمراجعه ايكيسندن بريله عمل ايدر . حكام ايجون شهادت قلبيهنك بيوك اهميتي واردر . مسائل قانونيهنك خار-جنده نجه مسائل تقديريه واردر كه حاكم بونلرك حلي ايجون قلبنك شهادتنه مراجعهته مجبور اولور . حتى مسائل تقديريهده شهادت قلبيه اوزرينه لاحق اولان حكم عند التميز نقض اولنماز [۱] . معاملاتده دخي شهادت قلبيهه مراجعهته كشير الوقوعدر . مثلا (مجله ۳۴۶) نقصان ثمن بينغرض اهل وقوفك اخباريله معلوم اولديغي كبي ، ببعده ثمن مثل واجاردهده اجر مثل تعيين ايتديرمك ايجون اهل خبره نك شهادت قلبيه لرينه مراجعهته اولنور . و كذا (قانون اراضي ۵۹) طابوي مثل بينغرض ارباب وقوف طرفندن تقدير اولنديغي كبي منافع عموميه ايجون استملاك املاك لازم كلدكده بينغرض مخملم طرفندن تقدير ايديلن ثمن مثل اعطا اولنور . انكار اولنان خط و خاتمك تطبيقي دخي بويله اهل خبره طرفندن اجرا اولنور . بونلر هپ شهادت ناييه ايله استدلال قيلندندر . شهادت قلب دخي سننه راجعدر [۲] .

[۱] چونكه محكمه تميز اعلاماتك جهت قانونيه سني تقدير وقانونك اتحادين محافظه ايجون تاسيس اولمشدر .
[۲] « استفت قلبك البر ما اطمأنت عليه النفس واطمأن اليه القلب

عموم بلوی ، « حاجت » دیمکدرکه (مجله ۳۲) ضرورت منزله سنده در . انکله بر طاقم احکامه استدلال اولنور ایسه ده ، بشقه بر دلیل اولمیوب دینده ضرورتی منع ایدن نصوصه مبنیدره . عمل بالشهین ، بر شینک دیکر ایکی شیئه وجهین مختلفیندن طولایی مشابهتی اولدینی صورتده هر برینه اولان مشابهتک حکمیله عمل ایتمکدر . مثلاً بیع بالوفا (مجله ۱۱۸) بیع جائزه مشابه اولدیغندن مشتری میبع ایله انتفاع ایده بیلیر ، بیع فاسده مشابه اولدیغندن طرفین بونی فسخه مقتدر اولور ، رهنه مشابه اولدیغندن مشتری میبعی آخره صانه ماز .

❖ اصول فقهک تعریف علمیمی ❖

۱۳ . — اصول فقه ، مسائل فقهیهک ادله تفصیلیه سندن استنباطنه ایصال ایدن قاعده لردن باحث بر علمدر : بو علمده بر طاقم قضایای کلیه دن بحث اولنورکه آنلر طوغریدن طوغری به وبلا واسطه احکام شرعییه ای ادله سندن استنباط واستخراج ایدر [۲] .

شارع طرفندن انسانلرک هر فعلنه بررحکم وضع اولنمشدر . هر حکم کندینه مخصوص بر دلیله مستند اولوب لدی الحاجه

والاثم فاجآك فی النفس وتردد فی الصدر وان اقتاک الناس بجوازہ « [۱] مسائل فقهیه به بالواسطه ایصال ایدن مبادی بوراده داخل

دکدر . کتابک وسنتک حقیقینی اثبات ایدن « علم کلام » کی .